

význam tohoto studia bez praxe a ujišťuje výbor, že mu může jako odborníku věřit, že určitá formální kvalifikace zůstává na základě tohoto teoretického studia. Pokud jde o politickou spolehlivost veřejných žalobců, nemá ministr námitek proti tomu, aby vláda nebo ministr spravedlnosti je jmenovali ze seznamů podobného druhu, jak jej národní výbory mají sestavit pro jmenování soudců.

Sen. K. Kreibich uznává, že veřejní žalobci v Sovětském svazu jsou právníky, ale nelze zapomenout na rozdíl mezi normálním obdobím a obdobím revolučním a řečník dodává, že po občanské a intervenční válce v Sovětském svazu v procesech proti sociálním revolucionářům v roce 1922 neměli Rusové dostatek právníků v kruhu svých věrných občanů a proto tehdy vykonávali úřad veřejného žalobce laičové. Šlo o přechodnou dobu a situace u nás bude obdobná.

Ministr dr. J. Stránský konstatuje, že v tom je právě typická problematika věci. Je pravda, že Sověty postupovaly po revoluci tak, jak to sen. Kreibich vylíčil, ale učinily právě tak, protože neměly dost právníků, poněvadž živlové, kteří v dřívějších dobách vykonávali tyto úkoly, byli kontrarevoluční a je ovšem otázkou, zda máme být tak pesimističtí, že budeme u nás očekávat podobnou situaci. Ministr je přesvědčen, že věc nemusíme vidět tak černě. Nutno mít větší důvěru k nové vládě v osvobozené republice, která přece bude také orgánem revoluce a nutno mít důvěru k převážnému počtu našich soudců a státních zástupců, kteří zajisté, jak to správně zdůraznil konsist. rada P. Fr. Hála, zůstali věrni republice. Vedle toho budeme mít několik tisíc jiných právníků, kteří budou moci úřad veřejného žalobce zastávat, poněvadž budou mít teoretickou kvalifikaci a morální způsobilost a spolehlivost. Kdyby ovšem ministrův optimismus nebyl oprávněn a kdyby se ukázalo, že máme obdobnou situaci, jak ji měl Sovětský svaz po revoluci, pak by se věc musila řešit obdobně a nesměli bychom se ptát po vysvědčení universitním. Inž. A. Frischer se domnívá, že sen. K. Kreibichovi jde o to, aby veřejní žalobci byli výkonní, aby uměli mluvit, aby dovedli obžalobu zastupovat s určitým nadšením a přesvědčením, ale to podle řečnickova názoru nestačí. Žalobce bude postaven proti obhájci, který bude právníkem a proti předsedovi soudu, který bude soudcem z povolání. Jeho posice by byla velice nevýhodná, kdyby sám nebyl práva znalý. Sen. K. Kreibich na to poznamenává, že by si troufal být dobrým žalobcem proti Henleinovi nebo Frankovi.

SÚA Praha. SR-L, politický výbor, ze zápisu 33. schůze. Průpis.

[34]

1944, konec července. Slovensko. — Stanovisko¹ ilegální Slovenské národní rady k úkolům a vzájemnému vztahu domácího a zahraničního odboje k budoucí vnitropolitické struktuře Československé republiky a k přípravám vojensko-politických akcí, sdělené prezidentu Benešovi a československé emigrační vládě do Londýna.²

¹ V prameni, ze kterého citujeme, je uvedeno „z odpovědi SNR“.

² Stanovisko ilegální SNR k řešení vztahu Čechů a Slováků v osvobozené ČSR, odeslané do Londýna koncem července 1944 (usnesení o tom, že prezident a vláda budou informováni o jejím stanovisku, učinila SNR na tajné schůzce 20. 7. 1944 — viz Slovenská národní rada 1943 — 1949, str. 20) reagovalo zejména na zprávu P. Drtiny ze 16. července 1944, jež tlumočila osobní stanovisko presidenta Beneše k řadě zásadních politických otázek. O tomto Drtinově vzkazu poskytují představu údaje z pera Husákova, který uvádí: „V zprávě hlavní tón bol tento: Čs. emigrační vláda má jasné dohody so všetkými spojencami o uznaní ČSR, o uznaní vlády. Preto keď spojenci naše územie oslobodia, vláda, resp. Dr. Beneš, urobí také a onaké opatrenie. Zvlášť bolo zdôraznené, že takúto dohodu má vláda i so Sovietskym sväzom. Zpráva naznačovala, že emigrační vláda pomýšela na vojenskú diktatúru nad Slovenskom na niekoľko rokov, že prvá jej starosť je určit vojenského veliteľa a zemskeho prezidenta a po niekoľkých rokoch dať ľudu rozhodovať o verejných otázkach. Predstavitelia čs. buržoázie v londýnskej vláde opierali svoje mocenské aspirácie o ústavu, o teóriu continuity prezí-

I. Na posledný obsiahly odkaz, v ktorom p. Dr. Drtina prerokoval osobné stanovisko pána prezidenta, sjednotené politické vedenie na Slovensku považuje za potrebné zaujať stanovisko k niektorým zásadným otázkam:³

1. SNR⁴ sústreďuje všetky svoje sily a prostriedky dnes na to, aby slovenský národ všemožne prispel i bojove k vlastnému oslobodeniu, oslobodeniu ČSR, ako aj celkovým spojeneckým plánom v našom priestore. Považuje (me to) dnes za úlohu prvoradú a za mravnú povinnosť a všetky ostatné otázky považujeme za druhotné. Tento svoj názor a činnosť opierame o presvedčenie, že národy ČSR musia čo najviac prispieť k vlastnému oslobodeniu a nie len dať sa oslobodiť Spojencami, ďalej o skutočné a veľké možnosti, ktoré sa tu doma ponúkajú. Pripraviť národ k akcii politicky i vojensky pre vhodný okamih, je úloha taká ohromná, že vyžaduje sústredenie všetkých síl. S tohto hľadiska chápeme aj ostatné vnútropolitické, organizačné a prevratové problémy.

2. Všetky opatrenia a úvahy do prevratu, pri prevrate a tesne po ňom podľa nášho názoru musia byť vedené dôsledným uplatnením zásady demokracie širokých vrstiev ľudu tak, aby všetko, čo sa politicky podniká, odpovedalo a bolo v súlade so smýšľaním a vôľou tohto ľudu. Sme toho presvedčenia, že v prvom príhodnom okamžiku majú dať všetci činitelia a orgány domáceho i zahraničného odboja svoje funkcie k dispozícii, poťažne k overeniu národu doma. Až do chvíle prevratu všetky orgány domáceho i zahraničného odboja sú nesporne provizórne a bez formálneho mandátu ľudu.

3. Rozdelenie práce a funkcií medzi domácim a zahraničným odbojom v smysle horejšieho predstavujeme si takto:

Otázky zahraničnej politiky a všetky otázky, s ktorými zahraničný odboj prichádza do styku, obstarávajú všetky složky zahraničného odboja. Naproti tomu všetky problémy domáceho odboja — politické i vojenské — majú riešiť orgány domáceho odboja. Oslobodenie samé a jeho zdarilý priebeh môže a musí byť dôsledkom vzájomnej spolupráce a činnosti domáceho i zahraničného odboja. Veci a opatrenia, dotýkajúce sa odboja doma, prevratu doma, novej úpravy pomerov doma, ako aj vedenia vecí doma, nech sa dejú po predbežnej vzájomnej dohode domácich a zahraničných činiteľov.

---

denta, vlády atď., zo všetkého však bolo vidieť snahu udusiť revolučný elán a požiadavky pracujúceho ľudu doma.“ (G. Husák, Zápas o zajtrajšok, str. 154 n.; plné znenie Drtinovy zprávy, ktoré editoři neměli při sestavování sborníku k dispozici, viz SÚA Praha, A 1-50-57/17-24.)

Formulace požadavků SNR v otázce řešení poměru Čechů a Slováků, obsažených v uvedeném sdělení, byla správná. Slovenské národní radě nelze vytýkat, že bojovala proti falešnému čechoslovakistickému stanovisku londýnské vlády a Beneše, proti jejich koncepci vojenské diktatury české buržoazie na Slovensku. Pokud šlo o řešení slovenské národnostní otázky, tlumočila ilegální SNR ve všech svých dokumentech oprávněné demokratické požadavky slovenského národa. Konec konců šlo o masy slovenského lidu a o jejich postoj k Československé republice, k boji za její obnovení, a to v době, kdy stále ještě vynakládala všechny své síly k udržení politického vlivu na tyto masy luďácká vládnoucí klika a kdy důsledky šestiletého panství její ideologie — výrazně protičeské — na Slovensku nebylo možno přehlížet.

³ Celý dokument byl též publikován v časopise Demokratické strany Nové prúdy (roč. II, 20. 1. 1946, č. 2), v článku J. Lettricha „Za nové usporiadanie republiky“. Znění publikované Lettrichem je takřka totožné se zněním, jež publikoval Husák. Na podstatnější odlišnosti upozorňujeme v pozn. čís. 4, 5 a 6. O vzniku tohoto dokumentu a jeho autorech napsal Lettrich v citovaném článku toto:

„V júli 1944 obdržali revoluční pracovníci, sdružení v ilegální Slovenskej národnej rade na Slovensku, obsiahly odkaz, v ktorom Dr. Prokop Drtina z Londýna reprodukoval osobné stanovisko prezidenta republiky Dr. Eduarda Beneša k niektorým zásadným politickým otázkam. Koncom júla 1944 šišli sa v Bratislave na Františkánskom námestí čís. 8/III Ladislav Novomeský, Dr. Jozef Lettrich a Dr. Gustav Husák, aby v mene Slovenskej národnej rady vypracovali odpoveď na tento odkaz. Odpoveď, skladajúca sa z dvoch častí bola ešte koncom júla 1944 cez Švajciarsko odoslaná do Londýna. Prvú časť kolektívne zostavili všetci traja účastníci, kdežto jej druhá časť je skoro celá dielom Ladislava Novomeského. Ostatní dvaja účastníci ju po preverení menších zmien prijali a schválili.“

⁴ Ve znění, které publikoval Lettrich, je všude místo zkratky „SNR“ uváděna zkratka „AAA“ jako krycí jméno ilegální SNR, tj. „sjednoceného politického vedení na Slovensku“, o němž se mluví v úvodním odstavci dokumentu.

4. K zastávanému názoru v citovanom odkaze ohľadom kontinuity Republiky, platnosti ústavy a z nej vyplývajúcich orgánov poznamenávame:

Plne uznávame nutnosť hájenia týchto princípov, avšak len voči zahraničiu a pri medzinárodných stykoch, avšak v úprave domácich záležitostí toto stanovisko nemôže prejedikovať v ničom novej úprave pomerov vnútropolitických. Pokladáme za potrebné zdôrazniť, že u nás sa očakáva, že nová ČSR prinesie nové pojatie a nové riešenie najmä problému československého, demokracie politickej a hospodárskej, problému sociálneho i zahraničnej orientácie.

5. Volaniu po jednote v citovanom odkaze rozumieme tak, že predstavitelia domáceho odboja majú byť politickou reprezentáciou domáceho odboja. Preto jednotlivci i skupiny, hoci by vykonávali sebezáslužnejšiu činnosť, nemôžu tvoriť toto vedenie, ale v jeho rámci svoj úsek práce vykonávať.⁵ Z tohto zorného uhla SNR sduzuje dnes všetky demokratické sily, ktoré majú v širokých vrstvách svoju oporu.⁶

Po viacerých výzvach z Londýna započali jednotlivci i malé skupinky so značnými finančnými prostriedkami horúčkovité a bezhlavé zakladanie rôznych výborov pochybnej ceny, ktorá činnosť do dobromyseľných drobných ľudí vnáša iba zmätok. Celá činnosť týchto skupín spočíva v delení funkcií v budúcom štáte, v neúčelnom korešpondovaní so zahraničím. Musíme dôrazne vystríhať pred tým, aby informácie takýchto skupiniek boli braté na smerodajných miestach za objektívne, lebo sú osobne i tendenčne motivované a mohly by tieto miesta sviest na úplné nesprávne posudzovanie situácie na Slovensku.

Vo vlastnej oslobodzovacej akcii doma tieto skupiny nehrajú žiaden významný postoj.

Autorita SNR sa každým dňom v politických a vo vojenských kruhoch zväčšuje a v širokých vrstvách slovenského ľudu má rozhodujúce miesto.

Pokiaľ ide o stanovisko SNR k pomeru Čechov a Slovákov, odvolávame sa na pripojenú zprávu, ktorá bola koncipovaná ešte po predchádzajúcom odkaze od Vás a máme ju možnosť iba teraz poslať.

II. Považuje sa za nevyhnutné už v priebehu podzemnej propagandy neprestajne zdôrazňovať a v prvej hodine verejného politického vystúpenia záväzne proklamovať naše stanovisko, podľa ktorého nová Republika bude spoločným štátom Čechov a Slovákov, poskytujúcim obom národom ako rovnocenným partnerom možnosť svojprávne si spravovať svoje záležitosti. Len detaily tejto zásady sa môžu upravovať neskoršie. Princíp samotný však mal by byť jasným výhľadom pre všetky národy Republiky už počas zápasu o jej obnovu, musí však byť základným článkom prvého programového vyhlásenia každého zodpovedného slovenského politického vedenia. Nie je to jedna z možností, ktorá sa môže nahradiť možnosťou inou. Je to možnosť jedine schopná byť bezpečnou základňou silnej Republiky.

Dôvody, pre ktoré musí trvať sjednotené politické vedenie slovenské na tomto princípe, sú zhruba tieto:

1. Len na tomto základe sa podarí odstrániť antagonizmus medzi Čechmi a Slovákami, ktorý v novej Republike by nemal byť viac problémom, ani jestvovať nebude, ak Republika tak slovenskému ako aj českému národu a potom aj národom ostatným, ktoré ju budú tvoriť, poskyt-

⁵ Poslední část této věty zní u Lettricha takto: „...ale v jeho rámci svoj úsek práce, menovite podľa dnešného stavu, technicky vykonávať.“

⁶ Na tomto mieste je u Lettricha navíc odstavec následujícího znění: „AAA dnes zastupuje: bývalých příslušníků agrárnej, národnej strany, sociálne demokratickej a komunistickéj strany, ako aj isté nepolitické složky, najmä cirkevné. V AAA sú nielen oficiálne vedenia, ale, čo je najhlavnejšie, aj naprostá väčšina ich členov i prívržencov.“

Pasus, zmiňující se o tom, že SNR zastupuje „aj isté nepolitické složky, najmä cirkevné“, měl zřejmě konkrétní obsah a vztahoval se na činitele spolupracující s ilegální SNR, nepodařilo se však přesně zjistit, o koho šlo. Jediné vodítko poskytuje část záznamu Zd. Fierlingera o rozhovoru s K. Šmidkem, ke kterému došlo 26. srpna 1944. Podle tohoto záznamu sdělil Šmidke čs. vyslanci, že v širším kruhu SNR je mj. „bývalý funkcionář zemského agrárního výboru Msgre Cvinček, bývalý míčurovec“ [Zd. Fierlinger, Ve službách ČSR, II. díl, str. 330].

ne v najďalekosiahlejšej miere možnosť samostatne si spravovať svoje záležitosti prostredníctvom vlastných demokratických inštitúcií.

2. Len v takej konštelácii budú vedieť demokratické a pokrokové elementy slovenské v slobodnej atmosfére novej Republiky v neprestajnom kontakte s verejným životom českým viesť úspešný zápas za demokratizáciu slovenského verejného života a národného vedomia, t. j. za ich generálne vyčistenie od reakcionárstva, provinčného nacionálneho šovinizmu i z feudalizmu pozostalého džentriktva (maďarónstva), ktoré sa v ovzduší hitlerizmu sformovali na slovenský fašizmus. Vybojovanie tohto zápasu je dejinnou úlohou súčasných slovenských pokolení a v jej mene sa dovoľávame demokratického povedomia na českej strane, aby poslaniu tomuto sa neprekážalo tým, že presadzovaním myšlienky národnej jednoty sa regresívnym a protidemokratickým tendenciám opäť aj naďalej ponecháva možnosť jestvovania a vystupovania za zásterou obrany slovenských národných záujmov a slovenského nacionalizmu. Demokraticky orientované elementy českej osvoja si toto naše stanovisko a priznajú tiež, že takýto boj o demokratizáciu slovenského národného povedomia úspešne môžu vybojovať len Slováci sami a nikto iný.

3. Len na tomto základe sa podarilo sdružiť rozhodujúce protifašistické a demokratické politické smery na Slovensku pre spoločnú prácu za obnovu Republiky. Odsunutie definitívneho vyriešenia tohto problému hoci len na neskorší čas vyvolalo by na Slovensku prvú⁷ krízu dôvery voči Republike, ktorá by mohla otvorene prepuknúť už v prvé dni jej obnovenia. Nebolo by prezieravé počítať s tým, že sa na Slovensku nájdú jednotlivci a môžu sa umele utvoriť skupiny ochotné vzdať sa naznačených zásad, pretože by takéto skupiny nekorenily v súčasnej slovenskej politickej skutočnosti.

4. Len na tomto základe podarí sa získať pre novú Republiku — alebo čo len neutralizovať — smýšľanie tej časti slovenského národa, ktorá sa tiež mýlne nezdáva, že potupný 6. október 1938, deň dobrovoľného odovzdania bezvýhradnej moci nad Slovenskom klike reakcionárov a fašistov, značí vyrovnanie medzi Čechmi a Slovákmi a proklamáciu svojprávnosti slovenského národa. Na dôvere tejto časti slovenského národa každému zodpovednému slovenskému vedeniu musí zaležať.⁸

Prízvukujeme zásady pre národné usporiadanie budúcej Republiky a okolnosti, ktoré naliehajú na ich realizáciu po zrelej úvahe a nielen ako názor skupín, tvoriacich sjednotené slovenské politické vedenie, ale predovšetkým ako nevyhnutnú podmienku získania slovenskej verejnej mienky pre myšlienku Republiky. Nesmie sa zabúdať na to, že práve pod vplyvom polovičatosti londýnskeho rozhlasu v tejto otázke, ďalej pod vplyvom nechoty revidovať myšlienku československej národnej jednoty i starý spôsob vzťahov československých, rozmáha sa na Slovensku úsilie, aby sa Slovensko ako samostatná jednotka domáhalo v rozhodujúcej chvíli pričlenenia do SSSR, keďže vedúce vrstvy české si nevedia predstaviť štruktúru budúcej Republiky inakšie, než aká bola v r. 1938. Nezáleží na tom, že v daných okolnostiach nemá takéto úsilie výhľadu na úspech na medzinárodných fórach. Republika by sa neobnovovala v šťastnom znamení, keby Slovensko prichádzalo do nej s pocitom sklamaní a prijímalo ju len ako nutný dôsledok medzinárodnej situácie. A pre nás je priamo neznesiteľné pomyslenie na to, že by v budúcnosti v ktorejkoľvek vrstve slovenského národa sa mohlo, hoci len zatajene, s uznaním spomínať na časy slovenskej „samostatnosti“ a „štátnosti“. To by však bolo ľahko možné, keby nová Republika chcela bez zásadných korektúr a bez nového poňatia vzťahov medzi národmi Republiky nadviazať na stav prerušený rokom 1938.

⁷ Správne patrí pravdepodobne „novú“.

⁸ V archívni podobě tohoto dokumentu, pochádzajúci z fondu londýnskej čs. presidentskej kancelárie, zní koniec vety takto: „... musí zaležať, pretože v jadre tvoria vrstvy drobného pracujúceho ľudu, ktorý bude spoločensky tvoriť základnú složku republiky.“ (SÚA Praha, Ch 37-92-5.) Toto znění, které je takřka totožné s textem, který publikoval Lettrich, neměli editoři v době sestavování edice k dispozici.